

ho 3.-án Társulatunk rendkívüli közgyűlést tartott s ez alkalommal KADIC OTTOKÁR dr. ügyvezető elnök ünnepi előadásban méltatta CHOLNOKY JENŐ dr. elnök karsztföldrajzi munkásságát. Végül a december 16.-i szakülésen ismét KADIC OTTOKÁR dr. bemutatta a Szemlőhegyi barlangban végzett felmérések eredményét, utána pedig SEBŐS KÁROLY vetített képekben bemutatta e barlang jellemző részeit.

Eszerint ebben az évben Társulatunk a rendes közgyűlésen s egy rendkívüli közgyűlésen kívül 5 szakülést tartott, amelyeken összesen 10 előadás hangzott el. Örömmel tapasztaljuk, hogy szaküléseink iránt évről évre nő az érdeklődés; előadásainkat nemcsak tagjaink, hanem számos vendég is érdeklődéssel hallgatja.

A különböző folyóiratokban megjelent cikkekből tagjainknak ebben az évben a következő dolgozatok különlenyomatát küldtük el: *Kadic O.*: Adatok a magyar barlangkutatók történetéhez. Megjelent a „Természet“-ben. *Cholnoky J.*: Néhány részlet Magyarország földrajzából, a barlangi ősember korában. Megjelent a „Természet“-ben. *Kadic O.*: A Pálvölgyi barlang negyedszázados múltja. Megjelent a „Túristaság és Alpinizmus“-ban. *Kadic O.* és *Kretzoi M.*: Ergebnisse der weiteren Grabungen in der Esterházyhöhle. Megjelent a berlini „Mitteilungen über Höhlen und Karstforschung“ c. folyóiraiban. *Kadic O.*: A Bükk-hegység barlangjai és őslakói. Megjelent a „Természet“-ben. *Soós L.*: Élet a föld alatt. Megjelent a „Természet“-ben. *Kadic O.*: A balatonvidéki barlangok idegenforgalmi jelentőségéről. Megjelent a „Balaton“ c. folyóiratban.

Igy tehát összesen 7 tudományos és népszerű dolgozatnak a különlenyomatát juttattuk el tagtársainknak tagdíjilletményük fejében.

ELŐZETES JELENTÉS A DIÓSGYŐRI BARLANGBAN VÉGZETT ASATÁSOKRÓL.

Irták: SAAD ANDOR dr. és GAÁL ISTVÁN dr.

A *Diósgyőri barlang* a diósgyőri völgyet dél felé határoló Vártető-hegy tövében fekszik, a jelenlegi erdőkincstári orvosi lakás kertjének háta megett, a Tapolca-fürdő langyos forrásaiból táplálkozó bővizű patak jobb partján. A Vártető-hegy a Bükk-hegység azon karsztos mészvonalatához tartozik, mely nagyjából Tardona község és a görömbölyi Tapolca közt foglal helyet és az Örvénykőn, Oszratetőn, Dolkatetőn, Háromkúton át Hámor község felé halad, majd

a papírosgyárnál átcsapva a Színva jobb partjára a Bánya-hegyen, a Vártetön, Poklostetön át egészen a Nagykőmázsaig követhető. Legtöbbnyire ebben a karsztjellegű mészkővonulatban alakultak ki a Bükk-hegység nevezetes és a jégkorszakban az ősember által lakott barlangjai, melyek közül a fenti vonulat irányát megtartva a következők említendők: Háromkúti barlang, a hámosi barlangcsoport (Széleta, Herman Ottó-barlang Puszkaporosi köfülke), a Királykút környéki barlangok (Büdöspeszt, Kecské-barlang), majd a Színva jobb partján a Diósgyőri barlang, a vasgyártól Ohuta község felé haladó völgyben a mexikóvölgyi barlangok, végül a görömbölyi Tapolca barlangjai.

E sorozat három utolsó tagjára aránylag későn fordul a figyelem, mert KADIC és HILLEBRAND ásatási területéből kiestek. 1924-ben hívtam fel a figyelmet a már fentemlített mexikóvölgyi barlangokra, melyek közül a felsőt, a Borsod-Miskolci Múzeum anyagi támogatásával, rendszeresen megásattam. Az itt talált kevészámú kőeszközből ítélve, a barlang a protoszolütréi korban volt lakott. Jégkori állatvilága KRETZOI meghatározása szerint: barlangi medve, barlangi hiéna, őriásszarvas, farkas és borz. 1931-ben a Borsod-Miskolci Múzeum a görömbölyi Tapolcán, a Szentkereszt-hegy gerince alatt nyíló barlangot ásatta meg, melynek jégkori rétegéből előkerült kőeszközök HILLEBRAND és LESZIH szerint a későorinyáki és a protoszolütréi korra utalnak. E barlang jégkori rétegéből egy emberi nyakszirtcsont is előkerült, melyet, tudtommal, BARTUCZ tanár tanulmányoz.

Ezek utánfordult figyelmem a Diósgyőri barlangra, mint a fentemlített sorozat kimaradt tagjára, melynek feltárását Diósgyőr község előljárósága által felajánlott szükségmunkások és a Borsod-Miskolci Múzeum anyagi támogatása tették lehetővé. Ilyenformán az ásatást 1932. október 10.-én kezdtük meg. A barlangot 1883-ban már SZENDREY is megásatta, minék következtében nagy kiterjedésű rétegzavar keletkezett. Közleményében a barlangra vonatkozólag több érdekes adatra akadunk.¹ Megállapíthatjuk abból azt is, hogy a barlangtól mintegy 100 m távolságban kelet felé, a vár mögött egy másik, ennél kisebb barlang is létezett, melyben egy mésszel erősen ekérgezett emberi koponyát találtak. Ugylátszik azonban, hogy ez a koponya, mely SZENDREY megérkezésekor már elkallódott, nem a barlangot kitöltő rétegből, hanem valami oduból került elő. Jelentéséből

¹ SZENDREY: „Ásatások a diósgyőri barlangban. (Archaeológiai Ért II. kötet.) Budapest, 1883.

megtudjuk, hogy a rétegek vastagsága kb. 4 lábnyi lehetett és az innen előkerült csontok, melyeknek emberi vagy állati eredetét megállapítani nem tudta, erősen összetördelt állapotban voltak. Ezek után ásatja meg a Diósgyőri barlangot, (1883. okt. 12.) melyet, tudomása szerint, 1880-ban a község pincévé alakították. Három lábnyi mélységben vizet kapott, ezért szivattyút állított be. Feltűnik előtte a sok törött csont, melyekről azt mondja, hogy bemosás útján kerültek a barlangba. Egy csigolyáról megállapítja, hogy emberi. Amint későbbi kutatásainknál kiderült, egy az 1800-as évek elején a barlangba temetett férfi csontvázának tartozéka lehetett. A jégkori tűzhelyek nyomait és a paleolitikákat nem ismerte fel, pedig az utóbbiakból minden bizonnyal jó pár tucatot hozhattak napfényre munkásai, tekintve azt, hogy a köeszközökben igen gazdag kulturarétegeknek mintegy harmadrészét felásatta.

A barlang délkeleti irányban fűtő és mindinkább keskenyedő folyosójában egy oduba benyulva trahítból készült őskori őrlőkövet talált.

A barlangot magam is márcsak mint a Tapolca-fürdőhöz tartozó borospincét ismertem. Szájának elfalazásához a szomszédos várrom faragott köveit használták fel, ajtájához pedig kezdetleges falépcsős lejáró vezetett. A barlang elülső szakasza részben kőfejtésnek esett áldozatul. Így pusztult el a másik, fentebb említett barlang is, melynek helyét a vár megettéi kőbánya területén sejtem. A barlang jelenlegi előcsarnoka egy 4 m²-nyi területű üreg, mely dél-nyugati irányban kitér. Ennek a szakasznak a hossza 5 m, szélessége 6 m. A leírt üreget, délkeleti falának oszlopszerű előreugrása, két kisebb fülkére osztja; ezek ősrégészeti kutatás szempontjából már nem fontosak.

A barlangnak pincévé való átalakítása és SZENDREY ásatása a barlangkitöltésben jelentékeny változásokat okozott. A kitöltés jégkori rétegeit, melyek egyszersmind turarétegek is, a szikla-alapra települt sötétbarna 5.) és az e fölé ülepedett szürke mészkőtörmelékes agyag 4.), képviselik. A sötétbarna mészkőtörmelékes agyagot SZENDREY a barlang közepén fenéig átvágta 6), a szürke agyagot pedig oly módon csonkította meg, hogy csak a hátsó szakaszban követhető; vastagsága itt átlag 40—50 cm. A sötétbarna agyag a barlang elülső szakaszában éri el legnagyobb vastagságát, ahol átlag 1.70 m a barlang szája előtt már csak 1.20 m; és hirtelen eséssel a törmelékmentes vörösbarna agyag 3) alá húzódik. A barna agyag alsó határát a barlang szájánál és az előtérben, a szivárgó víz miatt, megállapítani még nem sikerült. A vörösbarna, törmelékmentes agyag,

a barlang előterén, oly nagy mértékben halmozódott fel, hogy a lejáró két oldalán egészen a barlang szájának magasságáig ért. Ilyenformán már eltöméssel fenyegette a barlangot, de 1880-ban, amikor azt pincévé alakították, a vörösbarna agyagon és az e fölött képződő hulladékdombon át lejárót biztosították a barlangba; a fölösleges törmelékmentes vörösbarna agyagot, mely a barlangba is erősen behatolt, eltávolították, a talajt kiegyengették, azután előbb homokkal, majd kavicssal s végül salakkal szórták fel. 7.) A hulladékdomb felett humusz képződött. 1.) A barlang szájának két oldalán, a szikla tövében, vörösbarna agyag felhalmozódást találunk.

A barlang rendszeres feltárását a Borsod-Miskolci Múzeum megbízásából 1932. október 12-én kezdtem meg. Mintegy két heti munka után a barlang felátható részével elkészültem és miután nyilvánvaló lett, hogy a kulturarétegek a barlang előterén is folytatódnak, a következő évben az előteret ásattuk meg. Sajnos, a nyomon követett hultúraréteget, az előtéren nem tudtuk teljes vastagságban kiaknázni, a felszivárgó víz miatt. Ugyanez volt a helyzet a barlang elülső szakaszán is, a próba ásatás alkalmával. Jelenleg az előtéren még nagyobb terület vár feltárássra és ugyanez áll a barlang keleti fekvésű, újonnan felfedezett oldalfolyosójára is.

Az ásatás eredménye, ősrégészeti és faunisztikai szempontból, gazdagnak mondható. Az ősrégészeti részt jómagam ismertetem, faunát pedig GAÁL ISTVÁN dr. egyet. m. tanár ismerteti.

I. ŐSRÉGÉSZETI EREDMÉNYEK.

Az 500 paleolitikából 122 darab típusos eszköz. A kevésbé típusos darabok és szilánkok nagy részén szintén megtaláljuk a megmunkálás nyomait. A köeszközök anyagának több mint a fele hamuszürke kalcedon, de elég gyakori a sötétszürke kvarc, az opálos kvarcok, a kékeszürke, sárgászürke és barnás kalcedon, ritkább a jáspis, az obszidián, az átszilikátosodott andezit és végül a porfiroid. A fentemlített kalcedonféleségek, az opálos kvarcok, és az átkovásodott andezit avasi eredetűek míg a sötétszürke kvarc legközelebb a Tatárárok környékén, a porfiroid a Savós vidéken található. Az obszidián a Hegyaljáról került ide.

A. A sötétbarna mészkőtörmelékes agyag eszközei.

Levélhegyek. Kormeghatározás szempontjából az itt talált és az alábbiakban leírt levélhegyek a legfontosabbak.

1. Középnagyságú, széles, szabálytalan levélhegy, felül eléggé, alul kevésbé kihegyezett. Színe és háta egyaránt durván megmunkált. Jobboldali széle zezugos lefutású, a baloldali csorbult és helyenkint gyengén szilánkolt. Anyaga hamuszürke kalcedon. Hossza 60 mm. szélessége 45 mm.

2. Középnagyságú, eléggé szabályos és lapos levélhegy. Alul, felül ovalisan lekerekített, színe gondosan, háta kevésbé tökéletesen megmunkált. Élei tompák, csorbultak, helyenkint retusozottak. Anyaga hamuszürke kalcedon. (55—45 mm.)

3. Középnagyságú, szabályos, alul ovalisan, lekerekített, felül kissé kihegyezett, lapos és széles levélhegy, lapjain elmosódó felületi megmunkálással. Szélei alig csorbultak. Anyaga barna kalcedon (52—39 mm.)

4. Kicsiny, szabálytalan, lapos levélhegy. Jobboldali alsó sarkában hornyolt. Alapja az eszköz alapjára merőlegesen lecsapott. Felső vége jól kihegyezett. Színe gondosan, háta kevésbé megmunkált. Szélei élesek, szilánkoltak. Anyaga hamuszürke kalcedon. (42—31 mm.)

5. Szabályos, karcsú, mindkét oldalán gondosan megmunkált, éles és eléggé szilánkolt szél levélhegy töredék. Anyaga hamuszürke kalcedon. (47—33 mm.)

Hegyek. Ezek közül három csoportot különböztetünk meg.

1. Háromszög alakú hegyek. (7 drb.) Színükön tetőalakú, hátukon lapos, alapjuknál meredeken lecsapott, felül egy kivételével jól kihegyezett példányok. Szélük részben ép, részben csorbult és szilánkolt.

2. Szabálytalan mandulaalakú hegyek. (2 drb.) Középnagyok, színük domború, hátuk lapos, baloldalt élesebb koptatott, jobboldalt tompább és ép széllel. Elnagyolt felületi megmunkálásuk csak a színükre terjed ki.

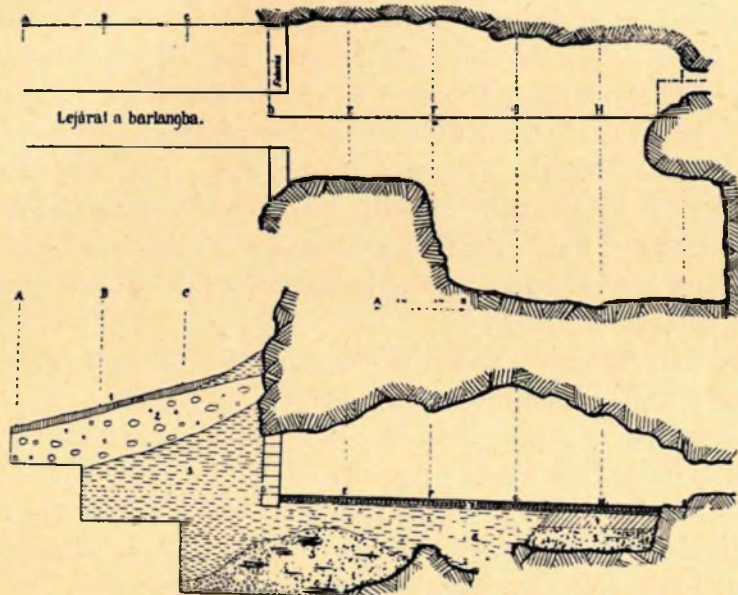
3. Kicsiny vastag hegyek. (3 drb.) Alul lekerekítettek, felül tompán kihegyezettek. Színük durván megmunkált, hátuk lapos. Széleik tompák, szilánkolás nélküliek.

Pengék. 142 drb. Inkább a középnagyságú és kicsiny formák uralkodók, a mélyebb rétegben azonban előfordulnak a Szeleta protosolutui kísérőiparára jellemző, nagy széles pengék is. A pengék majdnem kizárólag két munkaélűek, nagyjából egyenesek, ritkábban hajlítotok, a magasabb szintből származók formásabbak és eléggé szilánkoltak. Szembetűnik egy hajlított fűzfalevélalakú szépen kidolgozott darab.

Kiemelendők az egy munkaélű kaparópengék, melyeknek fogását hornyolással tették kényelmesebbé. Ilyen módon a nagy kaparópengék hornyolt vége a hüvelykpárnának fektethető, a kisebb alakoknál a hornyolás következtében az eszköz a hüvelyk és mutató ujj közé erősebben fogható be.

Kaparók. (41 db.) közül a közép nagyságú D-alakú formák dominálnak, (24 db.) A munkaél ezeknél gyakrabban az eszköz egyenes, ritkábban az eszköz domború szélére esik. Előfordúlnak ezenkívül nagy durva, kicsiny háromszögalakú, továbbá szabálytalan, diskoid, végül magas kaparók. A kicsiny háromszögalakú kaparók igen finoman retusozottak.

Vakarók. (2 db.) Egy karcsúbb hornyolt és egy széles, lapos hátú példány képviseli ezt az eszköztípust.

A Diósgőri barlang alaprajza és fűszelvénye.

1. Humus. 2. Hulladékdomb. 3. Vörösbarna, törmelékmentes agyag. 4. Szürke, mészkőtörmelékcses agyag tüzhelynyomokkal. (Magdalénien.) 5. Sötétbarna mészkőtörmelékcses agyag tüzhelynyomokkal. (Solutréen.) 6. Szendrey által felásított réteg. (1883.) 7. Salak, homok és kavics. (Pincefeltöltés.)

Felvették: Dr. Saád A. és Vitéz Fekésházy.

Vésők. (2 db.) Alapjuk és oldaluk merőlegesen lecsapott, végük hosszanti éllel árvésőt formál. **Pengealakú árvéső.** (1 db.) **Fűrók.** (2 db.) Három élű, felül hegyben végződő eszközök. **Diszkuszok.** (3 db.) **Ütőkövek.** (2 db.) **Csonteszközök** a köeszközök nagy számához képest igen ritkák; mindössze 2 csontlándzsahegy és kiskevélyi penge említendő. A csontlándzsahegyek csövescsont kéregállományából készültek, jól kihegyezettek, éles szélükön látható csorbulások durva szilánkolásként hatnak. A nagyobb példány hossza 75 mm, a kisebbé 66 mm.

Figyelmet érdemel végül egy hosszú csontlemez, melynek külső lapján számos, a csont hossz tengelyére merőleges mély bemetszés lát-

ható. Ki kell emelnem ezenkívül egy rénszarvas lábközépcsontjának dísztalís végét, mely át van fúrva.

B. A sötétszürke mészkötörmelékes agyag eszközei.

Ez a réteg, amint már fentebb említettem, a sötétbarna mészkötörmelékes agyag fölé települt és csak a barlang hátsó szakaszában volt követhető. Ebben a szintben a mammut és a hiéna hiányzik, elvéve rénszarvas és barlangi medve csontjai kerültek elő, néhány meghatározhatatlan apró állat maradványával. E réteg paleolitos anyaga mindössze tíz apró pengéből áll.

Összefoglalás: A Diósgyőri barlang sötétbarna mészkötörmelékes agyagrétegének kőeszközei közül kormeghatározó jelentőséggel első sorban a fentebb leírt levélhegyek bírnak, melyek oly feltűnően hasonlítanak a Szeleta-barlang protoszolütrei levélhegyeihez, hogy a Diósgyőri barlang szóban forgó kulturarétegének korát is a régibb szolütrénbe, vagyis a *protoszolütrénbe* kell helyeznünk. Ezt a megállapítást a kísérőipar jellege is megerősíti, nevezetesen a háromszög-alakú musztiéri hegyek, a nagy széles pengék, a D-alakú kaparók stb. A protoszolütrén mellett szól a kőeszközök kidolgozásának durva technikája és a merőleges szilánkolás is.

Ezzel szemben a sötétbarna agyag fölé települt szürke agyag apró pengéi a *magdalénienbe* helyezendők.

Előzetes jelentésemet befejezve a barlang előterének további rendszeres felásatását ajánlom. Egyben hálás köszönetemet fejezem ki HILLEBRAND JENŐ dr. egyetemí m. tanár, LESZIH ANDOR muzeumőr, vitéz FEKESHÁZY JÓZSEF titkár uraknak, valamint Diósgyőr község Elöljáróságának önzetlen támogatásukért.

II. ÖSLÉNYTANI EREDMÉNYEK.

A Diósgyőri barlangnak fennebb ismertetett ősrégészeti eredményeihez függelékül az ásatások faunisztikai eredményeit csatolom. Amint a fenti ősrégészeti részből kitűnik, részletesebb tanulmányozás céljaira alkalmas gerincesmaradványok főleg a protoszolütrei képződményből kerültek ki, míg a magdaléni rétegből csupán néhány csonttöredék került a napfényre.

A protoszolütrei képződmény állatvilága — amelynek maradványait Gaál István dr. határozta meg — a következő fajokból áll:

1. Barlangi hiéna (*Crocotta spelaea* Goldf.) 2 lábközépcsont, 1 felső állcsont-töredék és 28 külön álló fog.

2. Barna medve. (*Ursus arctos* L.) 1 lábközépcsont és 2 zápfog.
3. Barlangi medve. (*Ursus spelaeus* Rosenm.) 1 medencecsont-töredék, 2 végtagcsont-töredék, 2 sarokcsont, 2 ujjperc, 2 himtagcsont és 9 külön álló fog.
4. Róka (*Vulpes vulpes fossilis* L.) 1 állcsont-töredék fogakkal és 1 felső szemfog.
5. Farkas (*Canis lupus fossilis* L.) 1 alsó szemfog, és 2 metszőfog.
6. Vaddisznó (*Sus scrofa fossilis* L.) Csupán 1 zápfog.
7. Óriásgím (*Megaceros giganteus* Blumb.) 1 kézközépcsont, 2 ujjperc, 1 sarokcsont, és 2 zápfog.
8. Szarvas (*Cervus elaphus fossilis* L.) 1 sarokcsont, és 1 zápfog.
9. Öskaribú (*Rangifer arcticus* Rich.) 1 ujjperc s 1 zápfog-töredék.
10. Ősböleány (*Bison priscus* Blumb.), lábszárcsont alsó vége és 2 külön álló zápfog.
11. Östulok (*Bos primigenius* Boj.) 3 bokacsont és 3 külön álló fog.
12. Vadló (*Equus ferus fossilis* Pall.) 6 külön álló zápfog, 2 metszőfog és 1 bokacsont.
13. Ősló (*Equus cf. germanicus* Nhrig.) Csupán 1 ujjpere.
14. Orrszarvu (*Diceros* sp.) 1 kézközépcsont és 1 feltűnően kicsi alsó előzápfog alapján pontosan el nem dönthető, hogy melyik fajhoz tartozik.
15. Mammut (*Elephas primigenius* Blmb.) Állkapocs-töredék, több végtagcsont töredék és zápfogak.

A felsorolt csontmaradványok mintegy 7—8 hiéna, 4 barlangi medve, 3 östulok, valamint 3—4 mammut példányra vallanak. A többi emlősfajnak csak 1—2 példányából származó csontok kerültek napfényre.

BARLANGKUTATÓ EGYESÜLETEK KÖZLEMÉNYEI.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1934 március 20.-án KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott, amelyen több személyi ügy elintézése után jegyző felolvassa ügyvezető-elnök átíratát LIBER ENDRE alpolgármester urhoz, amelyben a várbeli pincebarlangok feltárását, rendezését és kezelését a Magyar Barlangkutató Társulat-ra kéri átruházni. Ugy az alpolgármester ur, valamint az illetékes szakosztály vezetője a kérés kedvező elintézését kilátásba helyezte.

Mottl Mária dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1934 március 20.-án KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott a következő tárgysorozattal.